

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 De bono naturæ & gratiæ in homine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angelus sit in loco per operationem tantum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod angelus non sit in loco secundum operationem tantum. Prius est enim esse quam operari. ergo prius est esse in loco, quam operari in loco: sed posterius non est causa prioris, ergo operari in loco non est causa quare angelus sit in loco.

¶ Prat. Duo angeli possunt operari in uno loco. si ergo angelus esset in loco solum per operationem, sequeretur quod plures angeli essent simul in uno loco, quod reputatur impossibile.

SED CONTRA. Nobilitas non dependet ab ignobiliori: sed essentia angeli est nobilior quam locus corporeus. ergo non dependet a loco corporeo.

RESPON. Dicendum, quod qualiter angelus sit in loco corporeo, considerari potest ex modo quo corpus est in loco. Est enim corpus in loco per contactum loci: contactus autem corporis est per quantitatem dimensionum, quae in angelo non inuenitur cum sit incorporeus, sed loco eius est in eo quantitas virtualis. sicut ergo corpus est in loco per contactum dimensionum, ita angelus est in loco per contactum virtutis. Si quis autem velit virtutis contactum operationem uocare, propter hoc quod operari est proprius effectus virtutis, dicat quod angelus est in loco per operationem, ita tamen quod per operationem non intelligat sola motum, sed quaecumque vnio qua sua virtute se corpori unit, praesens, videndo, uel continendo, uel quocumque alio modo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse prius simpliciter, quod non est prius quantum ad hoc, sicut corpus subiectum est simpliciter prius superficie: sed non quantum ad hoc quod est colorari, & similiter prius simpliciter est corpus quam tactus, tamen ipsum est in loco per tactum dimensionum, & similiter angelus per contactum virtutis.

AD SECVNDVM Dicendum, quod si aliquid mouetur perfecte ab vno motore, non conuenit quod ab alio simul immediate moueatur: unde ratio magis valet ad oppositum eius, quam ad propositum.

ARTICVLVS V.

Vtrum angelus possit moueri de extremo ad extremum non transiendo per medium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod angelus non possit moueri de extremo ad extremum quin pertranscat medium. Omne enim quod mouetur, prius est in mutari quam in mutatum esse, ut probatur in 6. phys. sed si angelus mouetur de extremo in extremum, puta, de a, in b, cum est in b, est in mutatum esse, ergo prius erat in mutari: sed non quia erat in a, quia tunc nondum mouebatur, ergo quando erit in c, quod est medium inter a, & b, & sic oportet quod pertranscat medium.

¶ Prat. Si angelus mouet de a, in b, sine hoc quod pertranscat medium, oportebit quod corrumpat in a, & terminetur in b: sed hoc est impossibile, quia sic non esset idem angelus. ergo oportet quod pertranscat medium.

SED CONTRA. Omne quod pertransit medium, oportet quod prius pertranscat equale sibi, aut minus quam maius, ut dicitur in 6. Physic. & ad sensum apparet: sed non potest esse minus spatium quam angelus qui est indiuisibilis, ergo oportet quod pertranscat aequale, quod est

A locus indiuisibilis, & punctalis: infinita autem puncta sunt inter quoslibet duos terminos motus. si ergo necesse esset, quod angelus in suo motu pertransiret medium, oportet quod pertransiret infinita, quod est impossibile.

RESPON. Dicendum, quod angelus, si vult, potest moueri de vno extremo ad aliud absque hoc quod pertranscat medium, & si vult, potest pertransire omnia media. Cuius ratio est, quia corpus est in loco, sicut contentum ab eo: & ideo oportet quod in mouendo sequatur loci conditionem, ut scilicet pertranscat media priusquam ad extrema loci perueniat: sed cum angelus sit in loco per contactum virtutis, non subditur loco ut contentus ab eo, sed magis continet locum sua virtute super eminentem in loco: unde non habet necesse, ut sequatur in suo motu conditiones loci: sed voluntati suae subest quod applicet se per contactum virtutis huic loco, & illi, & si vult absque medio: sicut etiam intellectus potest applicari intellegendi vni extremo, puta, albo, & postea nigro indifferenter vel cogitando, vel non cogitando de medijs coloribus, quamuis corpus subiectum coloris non possit moueri de albo in nigrum, nisi per medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Philosophi & eius probatio locum habet in motu continuo: sed motus angeli non dicitur oportet, quod sit continuus, sed ipsa successio applicationum praedictarum motus eius dicitur, sicut & successio cogitationum, vel affectionum dicitur motus spiritualis creaturae, secundum Augustinum super Genesim ad litteram.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc non accidit per corruptionem angeli, aut nouam creationem, sed quia eius virtus supereminet loco.

Ad illud vero quod in contrarium obicitur, dicendum quod angelus non est in loco per compositionem, sed per applicationem suae virtutis ad locum, quae quidem potest esse indifferenter & ad locum diuisibilem & indiuisibilem: unde potest continue moueri, sicut aliquid in loco diuisibili existens continue intercipiendo spatium: secundum vero quod in loco indiuisibili est, non potest eius motus esse continuus, nec pertransire omnia media.

QV AESTIO IIII.

DEINDE quarebatur de homine.

¶ Et primo, Quantum ad bonum naturae.

¶ Secundo, Quantum ad bonum gratiae.

¶ Tertio, Quantum ad bonum gloriae.

¶ Circa primum quarebantur tria.

¶ Primo, De vnione animae ad corpus, utrum, scilicet, anima adueniente corpori corrumpantur omnes formae quae prius inerant & substantiales, & accidentales.

¶ Secundo, De potestate liberi arbitrii, utrum, scilicet, homo absque gratia possit se ad gratiam praeparare.

¶ Tertio, De dilectione naturali, utrum scilicet, homo in statu innocentiae dilexerit Deum plus quam omnia, & supra seipsum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum formae praecedentes corrumpantur per aduentum anime.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quod per aduentum anime non excludantur omnes formae quae prius inerant. Dicitur enim Genesim 1. Formauit Deus hominem de limo terre, & inspirauit in faciem eius. Quodlibet. S. Tho. A 2. spi-

spiraculum vitæ: frustra autem formasset corpus, si inspirando animam forma quam formando indiderat, excluderetur: nõ ergo adueniente anima tolluntur omnes formæ præcedentes.

¶ Præter. Necessè est q̄ anima sit in corpore formato & disposito multis dispositionibus. si ergo adueniens anima omnes præcedentes formas & dispositiones amouet, sequitur q̄ in instanti anima totũ corpus former, quod videtur esse solius Dei.

¶ Præter. Anima non est nisi in corpore misto: sed mistio elementorum non fit solum secundum materiam, sed etiam secundum formam, alioquin esset corruptio. ergo anima non excludit omnes formas in materia inuentas.

¶ Præter. Anima est perfectio: perfectionis autem non est corrumpere, sed perficere. non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexistentes.

SED CONTRA. Omnis forma adueniens existenti in actu, est forma accidentalis. Forma. n. substantialis facit esse actu simpliciter: sed si anima adueniens non destrueret præexistentes formas, sed ei superadderetur, sequeretur quod adueniret existenti in actu, quia quælibet forma eum fit actus, facit esse in actu. ergo anima adueniens excludit formas præexistentes.

D. 450.

RESPON. Dicendum, q̄ impossibile est in vno, & eodem esse plures formas substantiales, & hoc ideo, quia ab eodem habet res esse & unitatem. Manifestum est aut̄ q̄ res hêt esse per formã. Vnde & per formam res hêt unitatem, & pp hoc vbiq̄ est multitudo formarum, non est vnũ simpliciter, sicut homo albus non est vnũ simpliciter, nec animal bipes esset vnũ simpliciter, si ab alio esset animal, & ab alio bipes, vt Philosoph. dicit. Sed sciendũ est, q̄ formæ subales se habent adinuicem sicut numeri, vt dñ in 8. Met. vel et̄ sicut figuræ, vt de partibus anima. dicit Philosoph. in 2. de anima. Semper. n. maior numerus est, vel figura virtute cõtinet in se minorem, sicut quaternarius quaternarium, & pentagonus tetragonum. & similiter perfectior forma virtute continet in se imperfectiorẽ, vt maxime in animalibus patet. Anima. n. intellectiua habet uirtutem ut conferat corpori humano quicquid cõfert sensitiua in brutis, & similiter sensitiua facit in animalibus quicquid nutritiua in plantis, & adhuc amplius. frustra ergo esset in homine alia anima sensitiua præter intellectiua, ex quo anima intellectiua uirtute continet sensitiua: & adhuc amplius, sic frustra adderetur quaternarius posito quaternario. Et eadẽ ratio est de omnibus formis substantialibus vsq̄ ad materiam primam, ita q̄ non est in homine diuersas formas substantiales inuenire, sed solum fm̄ rationem: sicut cõsideramus eum vt uiuentem per animam nutritiua, & ut sentientem per animam sensitiua, & sic de alijs. Manifestum est autem quod sp̄ adueniente forma perfecta tollitur forma imperfecta, sicut etiam adueniente figura p̄tagoni, tollitur quadrati: unde dico quod adueniente anima humana tollitur forma subalis q̄ prius inerat, alioquin ḡratio esset sine corruptioẽ alterius, quod est impossibile. Formæ vero accidẽtales quæ prius inerant disponentes ad animã, corrumpuntur quidem non per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti, ynde manent eadẽ specie, sed non eadem numero: sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium, quæ primus materia aduenire apparent.

Tex. cõ. 10.
Tex. cõ. 31.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod scđum Basilium, spiraculum vitæ dicitur ibi gratia sancti spi-

ritus, & sic obiectio cessat. Si autem, ut Aug. dicit, spiraculum vitæ sit ipsa anima, non oportebit dicere, q̄ alia forma formatum sit corpus hominis de limo terræ, quàm ipso spiraculo vitæ diuinitus inspirato. Non enim illa formatio tempore præcessit inspirationem nisi forte velimus dicere illa formationem referri ad dispositiones accidentales, puta, figuram, & alia huiusmodi, quæ quodã rationis ordine præintelliguntur in corpore ante animam intellectiua, sicut materiales dispositiones, quibus tamen præintelligitur ipsa anima intellectiua non inquam est intellectiua, sed inquam tum continet in se uirtutem aliquam de imperfectioribus formis.

G AD SECUNDVM Dicendum, q̄ anima cum aduenit corpori, non facit esse corpus efficiuẽ, sed formaliter tm̄. Efficiuẽ autem facit corpus esse illud quod dat corpori formam vt perficiens: ut disponens autem illud quod præoperatur ad formam, paulatim autem, & ordine quodam in ducendo materiam ad propinquiorẽ formam aut dispositionem. Quanto enim propinquior fuerit forma aut dispositio, tanto minor est resistẽtia ad introductionem formæ & dispositionis completæ. Facilius enim fit ignis ex acre, quã ex aqua, quibus utraq̄ue forma inmediate adit materiam.

AD TERTIVM Dicendum, q̄ Auct. p̄m̄ formas elementorum actu remanere in misto, non potest esse, quia formæ elementorum non possunt esse in una parte materiæ simul, & sic oportet q̄ sint in diuersis materiæ partibus, quæ distinguuntur secundum diuinituẽ quantitatis diuisionẽ, & sic oportebit quod vel plura corpora sint simul, vel quod non sit mistio vera totius ad totum, sed mistio ad sensum secundum minima iuxta se posita. Auerrois autem in 3. lib. de celo. dicit quod formas elementorum sunt medie inter formas accidentales & substantiales, & q̄ recipiunt magis & minus, & sic formis elementorum remissis, & quodam modo ad medium redactis, quodammodo fit mistio. Sed hoc est minus possibile quam primum, nam forma substantialis est terminus quidam esse specifiçi, unde in indiuisibili est ratio formæ: licet ratio numeri & figure nec est possibile, ut in medio tur, vel remittat, sed omnis additio, vel subtractio facit aliam speciem.

Et ideo aliter dicendum secundum philosophum de generatione, q̄ formæ miscibilium non manent in misto actu, sed uirtute, prout. s. uirtus formæ substantialis manet in qualitate elementari, licet remissa, & quasi ad medium redacta qualitas elementaris agit in uirtute formæ substantialis, alioquin actu, quæ est per calorem ignis, nõ terminaretur ad formam substantialem.

AD QUARTVM Dicendum, q̄ anima cũ sit forma, est quidem perfectio quædam particularis, nõ autem uniuersalis: & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur, ut tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum homo absque gratia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam preparare.

AD SECUNDVM sic procedebatur. Videtur q̄ hõ absque ḡa p̄ solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam preparare, quia ut dicit Prou. 16. Hominis est preparare animum: hoc autem dicitur esse alicuius, quod est in eius potestate constitutum.

constitutum. ergo in potestate hominis constitutum est, quod possit se ad gratiam preparare, non ergo indiget auxilio gratiæ.

¶ Præ. Ansel. dicit in li. de casu diaboli, quod non ideo aliquis caret gratia, quia Deus non vult dare, sed quia ipse non vult accipere. si ergo vellet accipere, posset accipere. potest ergo si vult, se ad gratiam preparare absque exteriori auxilio.

Sed dicebat, quod homo indiget in hoc auxilio gratiæ quantum ad exterius mouens. Sed contra. Homo potest moueri ad conversionem non solum ex bonis sed etiam ex peccatis, sicut si aliquis videat aliquem enormiter peccantem, & ex horrore peccati ad Deum conuertitur: sed peccatum non est a Deo, ergo absque Dei operatione potest se homo ad gratiam preparare.

SED CONTRA. Per hoc ad gratiam preparamur, quod ad Deum conuertimur: sed ad hoc indigemus auxilio diuinæ gratiæ. dicitur in 1. Tim. 4. Conuertere nos Dominus ad te, & conuertemur. ergo homo indiget auxilio gratiæ diuinæ ad hoc quod se ad gratiam prepararet.

¶ Præ. Ad nihilum non potest homo se preparare nisi cogitando: sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gratiæ. dicitur in 2. Cor. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis. ergo indigemus auxilio diuinæ gratiæ ad hoc, quod nos ad gratiam preparamus.

RESPON. Dicendum, quod in hac questione cauendus est error Pelagii, qui posuit quod per liberum arbitrium homo poterat a dimplere legem, & vitam æternam mereri, nec indigebat auxilio diuino, nisi quantum ad hoc quod sciret quid facere deberet, secundum illud psal. 142. Doce me facere uoluntatem tuam: sed quia hoc nimis parum uidebatur ut solam scientiam haberemus a Deo, charitatem autem qua precepta legis implentur, habemus a nobis, ideo postmodum Pelagiani posuerunt quod initium boni operis est homini ex seipso, dum consentit fidei per liberum arbitrium, sed consummatio est homini a Deo, preparatio autem ad initium boni operis pertinet. Unde ad errorem Pelagianum pertinet dicere, quod homo possit se ad gratiam preparare absque auxilio diuinæ gratiæ, & est contra Apostolum, qui dicit ad Phil. 1. Qui cepit in uobis opus bonum, ipse perficit.

Dicendum est ergo, quod homo indiget auxilio gratiæ non solum ad merendum, sed etiam ad hoc quod se ad gratiam prepararet, aliter tamen & aliter. Nam meretur homo per actum uirtutis, cum non solum bonum agit, sed bene, ad quod requiritur habitus, ut dicitur in 2. ethi. & ideo ad merendum, requiritur habitualiter gratia: sed ad hoc quod homo prepararet se ad habitum consequendum, non indiget alio habitu, quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quantum ad exteriora mouentia, prout si ex diuina prouidentia procurantur homini occasiones salutis, puta, predicationes, exempla, & interdum agnitio & flagella: sed et quantum ad interiorum motum, puta Deus cor hominis interius mouet ad bonum, secundum illud Prouer. 21. Cor regis in manu Dei, quodcumque uoluerit uertet illud, & quod hoc necessarium sit, probat Philo. in quodam e. de bona fortuna. Hoc enim agit uoluntate, uoluntatis autem principium est electio, & electionis est illud. Si autem generatur, qualiter consiliari incipiat, non potest dici quod ex consilio consiliari inceperit, quia sic esset in infinitum procedere. Unde oportet aliquod exterius principium esse, quod moueat mentem humanam ad

A consiliandum de agendis. Hoc autem oportet esse aliquod melius humana mente. non ergo est corpus celeste, quod est infra intellectuale: uirtus, sed Deus, ut Philo. ibidem concludit. Sicut ergo omnis motus inferiorum corporum que non semper mouentur, principium est motus cæli, ita omnium motuum interiorum mentium principium est a Deo mouente. Sic ergo nullus potest se ad gratiam preparare, nec aliquid boni facere, nisi per diuinum auxilium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per hoc quod hominis est se ad gratiam preparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilii diuini, sicut nec per hoc quod ignis est calcificare, excluditur necessitas calefactis motus.

AD SECUNDUM Dicendum, quod Deus mouet omnia secundum modum eorum, & ideo diuina motio a quibusdam participatur cum necessitate, a natura autem rationali cum libertate propter hoc, quod uirtus rationalis se habet ad opposita, & ideo sic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere, & sic ex Deo est ut homo se ad gratiam prepararet: sed quod gratia careat, non habet causam a Deo, sed ab homine, secundum illud Osæ 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

AD TERTIUM dicendum, quod licet peccatum non sit a Deo, tamen Deus a peccatum quandoque ordinat ad hoc, ut sit aliquid salutis occasio.

D. 1096.

ARTICVLVS VIII.

Utrum primus homo in statu innocentie non dilexerit Deum super omnia.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod primus homo in statu innocentie non dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum. Sic enim diligere Deum meritorium est maxime: sed primus homo in statu illo non habuit unde posset proficere per meritum, ut dicitur in 24. dist. 2. li. sent. ergo primus homo in statu illo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ Præ. Sic diligere Deum, est maxima preparatio mentis humane ad gratiam consequendam: primus autem homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse, sed sola naturalia ergo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ Præ. Natura in se reuera est, quia scilicet omnia que amat, retorquet ad se: sed propter quod unumquodque tale, & illud magis, ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quam Deum: non ergo diligebat Deum super omnia.

SED CONTRA. Si non diligebat Deum plusquam seipsum, aut ergo minus se, aut æqualiter sibi, & utroque modo sequitur quod seipso homo frueretur, dum se non referret in Deum: frui autem seipso inducit peruersitatem peccati, ut Aug. dicit. ergo primus homo in statu innocentie iam erat peruersus per peccatum, quod est impossibile. sequitur ergo ut diligeret Deum super omnia.

RESPONDEO. Dicendum, quod si homo fuit factus in gratia, ut ex verbis Basilij & Angu. haberi potest, questio ista locum non habet. Manifestum est enim quod existens in gratia, per charitatem diligit Deum supra seipsum: sed quia possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus, utile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerunt ergo quidam, quod hoc

Quodlib. S. Tho. A 3 mo,

mo, vel angelus in puris naturalibus existens, diligit Deum plusquam seipsum naturali dilectione secundum amorem concupiscentie, quia. l. bono diuino magis frui desiderat quam maiori & suauiori, sed secundum amorem amicitie naturaliter homo plus diligit seipsum quam Deum. Est enim amor concupiscentie quo dicimur amare illud quo volumus uti, vel frui, sicut unum, vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitie est quo dicimur amare amicum, cui volumus bonum. Sed ista positio stare non potest. Dilectio enim naturalis est quedam naturalis inclinatio indita nature a Deo: nihil autem naturale est peruersum. Impossibile est ergo quod aliqua naturalis inclinatio, vel dilectio sit peruersa: peruersa autem dilectio est ut aliquis dilectione amicitie diligat plus se quam Deum, non potest ergo talis dilectio esse naturalis.

D. 98.

Dicendum est ergo, quod diligere Deum super omnia plus quam seipsum, est naturale non solum angelo & homini, sed etiam cuilibet creature, in quo potest amare aut sensibiliter, aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maxime cognosci possunt in his que naturaliter agunt absque rationis deliberatione. Sic enim agit unumquodque in natura, sicut aptum natum est agi. Videmus autem quod unaquaque pars naturalis quadam inclinatione operatur ad bonum totius, etiam cum periculo, aut detrimento proprio, ut patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis, ex quo dependet salus totius corporis. Unde naturale est ut quae libet pars suo modo plus amet totum quam seipsam. Unde & secundum hanc naturalem inclinationem & secundum politicam uirtutem bonus cuius mortis periculose exponit pro bono communi. Manifestum est autem, quod Deus est bonum ceteris totius uniuersis, & omnium partium eius: unde quilibet creatura suo modo naturaliter plus amat Deum quam seipsam. Insensibilia quidem natura iter, bruta uero animalia sensitiue, creatura uero rationali per intellectualem amorem, quae dilectio dicitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod diligere Deum prout est principium totius esse, ad naturalem dilectionem pertinet. Sed diligere Deum prout est obiectum beatitudinis, est gratiue dilectionis, in qua meritum consistit: nec tamen necessarium est ut in hoc sensu sententiam magistri dicentis, quod homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset.

AD II. Dicendum, quod naturali dilectione qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis & minus uti, & quando in summo fuerit, tunc est summa preparatio ad gratiam habendam.

AD III. Dicendum, quod inclinatio rei naturalis est ad duo, scilicet ad moueri, & ad agere. Illa autem inclinatio nature que est ad moueri, in seipsa recurua est, sicut ignis mouetur sursum propter sui conseruationem: sed illa inclinatio nature que est ad agere, non est recurua in seipsa, non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum, sed propter bonum generati, quod est forma eius, & uiterius propter bonum commune quod est conseruatio speciei: unde patet quod non uniuersaliter verum est, quod omnis dilectio naturalis sit in se recurua.

QVÆSTIO V.

1. dist. 1. q. 4. ad 2. 3. dist. 3. q. 4. ad 2.

DEINDE querebatur de his que pertinent ad ad bonum gratie. Et primo, De his que pertinent ad ipsum bonum gratie.

¶ Secundo, De his que pertinent ad malum culpae, quod ei opponitur.
¶ Circa bonum gratie querebatur.
¶ Primo quidem, De eo quod pertinet ad omnes.
¶ Secundo, De eo quod pertinet ad clericos.
¶ Tertio, De eo quod pertinet ad religiosos.
¶ Circa ea uero, quae ad omnes pertinent, querebatur de duabus partibus poenitentiae.
¶ Primo, De contritione, utrum. scilicet contritus tenetur uelle magis esse in inferno, quam peccare.
¶ Secundo, De confessione.

ARTICVLVS IX.

Utrum contritus debeat magis uelle esse in inferno, quam peccare.

AD PRIMUM sic procedebatur. Videtur, quod contritus non debeat magis uelle esse in inferno, quam peccare. Poena enim inferni est æterna & irremediabilis: de peccato autem potest liberari per poenitentiam, ergo magis debet uelle peccare, quam in inferno esse.

¶ Præterea poena inferni includit culpam, una enim de penis inferni est uermis, id est, conscientie remorsus de culpa: culpa autem non includit poenam inferni, ergo magis est eligenda culpa quam poena inferni.

SED CONTRA est, quod Anselmus dicit in libro similitudinibus, quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa, quia innocens in inferno non sentiet poenam, & peccator in paradiso non gauderet de gloria.

RESPON. Dicendum, quod contritus tenetur in generali uelle pati magis quam cum poenam quam peccare, & hoc ideo quia contritus non potest esse sine charitate, per quam omnia dimittuntur peccata. Ex charitate enim plus homo diligit Deum quam seipsum, peccare autem est contra Deum: puniri autem est aliquid pati contra seipsum: unde charitas hoc requirit, ut quamlibet poenam homo contritus praeferat culpae. Sed in speciali descendere ad hanc poenam, uel ad illam non tenetur: quinimo stulte faceret, si quis seipsum, uel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus poenis. Manifestum est enim, quod sicut delectabilia plus mouent in particulari consideratione, quam in communi: ita terribilia plus terrent in particulari consideratione, & aliqui sunt qui in notitia ratione non cadunt, qui forte maiori cadent in ad libidinem, sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis mouetur. Et similiter aliquis non refugeret poenam mortis pro Christo: sed si descenderet ad considerandum singulas penas, magis retraheretur: & ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem, & præbere occasionem peccandi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod culpa peccati mortalis de se perpetua est, sed ex sola Dei misericordia remedium habet. ¶ Præterea plus praeponderat bonum diuinum, contra quod agit culpa, bono nature creature, cui opponitur poena, quam perpetuitas poenae temporalis tibi culpae.

AD SECUNDUM Dicendum, quod remorsus conscientie non est culpa, sed consequens ad culpam, & potest esse sine culpa, ut in eo qui habet conscientiam errantem de praterito commisso: sicut si aliquis credit aliquid a se prius commissum esse illicitum, quod tamen licitum erat, & ipse dum faceret, licitum reputabat.

QVÆSTIO V.